

Dorpsstraat 7
2712 AB Zoetermeer

Port betaald
Zoetermeer

't Seghen Waert

Verenigingsblad van het Historisch Genootschap

Oud Soetermeer

13e jaargang, nr 4

september 1994

' T S E G H E N W A E R T

Verenigingsblad van het
Historisch Genootschap Oud Soetermeer

13e jaargang, nummer 4

september 1994

- Voorzitter: R. Grootveld, Glanswit 33; tel. 611720
Secretaris: H.J.M. Windmeijer, Herikerberg 86; tel. 211119
Penningmeester: J.E. Bogaers, Pitrusvaart 39; tel. 314352
- Ledenadministratie: A. van Noort, Mauritsstraat 8; tel. 163559
- Public Relations: A.A. Collenteur, Wolfertstraat 19; tel. 311835
- Redactie: C.J. Moerman-v. Voorst, Dublinstr. 253; tel. 521488
A. van Noort, Mauritsstraat 8; tel. 163559
A.A. Collenteur, schakel tussen bestuur en red.
- Contactpersonen
- Archeol. werkgroep (A.W.Z.): P. van Domburg, Voorweg 162; tel. 517058
 - Genealogie en Herald. (G.W.Z.): M. Vijverberg-Kalkema, Stekelbaarsslot 35; tel. 316552
 - Sprekend Verleden (I.W.Z.): E.W. van den Burg, Fred Hendriklaan 32; tel. 164858
 - Archief: J.M.C. Huisman-Aaftink, Bernhardstraat 2; tel. 163179
- Historisch Museum 't Oude Huis:
- Conservator: Dorpsstraat 7, 2712 AB; tel. 164735
Jouetta van der Ploeg; aanwezig
maandag t/m donderdag van 9 tot 16 uur
 - Openingstijden museum: woensdag-, zaterdag- en zondagmiddag
van 13 tot 16 uur

INHOUD

- 2 In memoriam J. Stoffer
- 3 Nieuwe leden
- 4 Activiteitenkalender
- 4 10 sep. Open Monumentendag
- 5 17 sep. Aansluiting bij Kerkepadroute Deventer
- 5 21 sep. Lezing over het Belgische Koningshuis
- 6 8 okt. Historische Dag
- 7 Nieuwe regeling museum-suppooten
- 8 Fort Pampus
- 12 3 sep. Genealogische Delflanddag
- 14 In gesprek met Robert Roos
- 20 AWZ-nieuws
- 22 Beter één vogel in de pot dan tien in de lucht...
- 23 Nog te koop: *Het Huis te Palenstein in Zegwaart*
- 24 Nieuwe aanwinsten van de vereniging HGOS
- 24 Weeskamers van Zoetermeer en Zegwaart
- 28 Uiterste kopijdatum volgend nummer: 15 oktober

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door financiële steun van de volgende Zoetermeerse bedrijven:

- Van As Makelaardij, Eerste Stationsstraat 61, tel. 16 44 45*
Bouwmarkt De Bouwhof, Bleiswijkseweg 11, tel. 31 07 00
Cammeraat IJzerwaren, Eerste Stationsstraat 48, tel. 16 37 31
Cammeraat Zuivelhandel, Dorpsstraat 119, tel. 16 47 96
Carrosseriebedrijf Lamboo b.v., Fokkerstraat 9, tel. 31 64 00
Henneken radio en tv, Den Hoorn 7, tel. 16 32 97
Van Oosterom Schoen en Mode, Dorpsstraat 107, tel. 16 30 29
Roos Kantoorboekhandel, Dorpsstraat 155, tel. 16 35 80
Rové Verlichting, Dorpsstraat 198, tel. 16 64 88
Van der Spek Makelaardij en Ass., Dorpsstraat 50, tel. 16 77 71
Schoenen Van Veen, Dorpsstraat 83, tel. 16 31 65
Slagerij Vollebregt, Dorpsstraat 127, tel. 16 35 25
Taxibedrijf Van der Slik, Kerkenbos 1--9, tel. 51 51 51
Van Waay Damesmode, Dorpsstraat 89-91, te. 16 31 67
Van Waay Herenmode, Dorpsstraat 163 a/b, tel. 16 39 10

IN MEMORIAM J. STOFFER

Op 28 mei overleed vrij onverwachts ons lid Jan Stoffer op de leeftijd van 77 jaar. Hij stond aan de wieg van dit blad en verzorgde als redactielid vooral de technische realisatie ervan. "t Seghen Waert" werd namelijk de eerste jaren in eigen beheer vervaardigd op een (oude) stencilmachine. Daar heeft Jan letterlijk heel vaak zijn handen aan vuil gemaakt. De oplage was toen wel heel wat kleiner, zo'n twee- à driehonderd exemplaren. Vol enthousiasme en vakmanschap heeft Jan zich van zijn taak gekweten en het resultaat mocht er zijn, ondanks de -nu in onze ogen- gebrekkige produktiemiddelen. We zullen hem missen als actief lid van "Oud Soetermeer".

A. van Noort

LEDENBESTAND

Na het verschijnen van het juni-nummer mogen we weer 35 nieuwe leden welkom heten. Door overlijden en bedanken als lid verloren we 4 leden, zodat het ledental per 5 augustus 961 bedraagt. Als we in dit tempo doorgaan, 11 nieuwe leden per maand, overschrijden we dit jaar nog de magische grens van 1000 leden.

De nieuwe leden zijn, voorzover niet anders vermeld woonachtig in Zoetermeer, in alfabetische volgorde:

J. Bakker, Wingerdpark 106
Mw J. Bakker, Margrietstraat 5
Mw K.L. v.d. Berg-Roos, Pyriet 25
S. Berkhuisen, Jagersbos 66
W. Boer, Ruimtebaan 10
Mw. L. Booy, Geelgroenlaan 26
M. Bos, Van der Leeklaan 36, Amstelveen
J. Brandhorst, Pr. Alexanderstraat 18, Waddinxveen
T. ten Bruggencate, Engelandlaan 192
S.A. ten Cate, Ferdinand Bolstraat 5
A. van Cuyk, Dorpsstraat 145
J. van der Drift, Torenpad 128, Boskoop
Mw C. Duyvesteyn-Kuijper, De Ruyterstraat 122
C. de Graaf, Wolfertstraat 50
E. Groenewold, Van Egmondstraat 7
M. Hak, Bladgroen 64
Mw W. Hokke-Versloot, Stresemannplaats 329, Rotterdam
Mw V. de Jong-Schulte, Van Leeuwenhoeklaan 26
Mw ... Kaak, Camee 356
J.B. Kalisvaart, Scarlattirode 24
A. van Kalsbeek, Potgieterstraat 13
Mw A.E. Koster-Smaal, Dunantstraat 1143
A. Kouveld, Waaienbergh 7
G. van Laar, Vogeldreef 64
Mw S. Langeveld, Gaardedreef 140
Mw S. Langeveld, Velddreef 251
R. van Ogtrop, Bladgroen 62
F. Rijkaart, Dunantstraat 885
P.A. Voorhoeve, Middelweg 73, Wassenaar
L. de Waal, Van Oudshoornhove 34
P.H. de Waard, Hoevenbos 152
Mw M. Warnars, Peterselieakker 2
D. Weerwag, Velddreef 109
J.N. Woldendorp, Achtergracht 26, Weesp
B. van Zetten, Paul Scholtenrode 30

ACTIVITEITENKALENDER

- za 3 september: Delflanddag te Pijnacker (toelichting op blz. 12)
- za 10 september: Open Monumentendag; het Historisch Genootschap Oud Soetermeer bezet een kraam in de Dorpsstraat (zie toelichting hieronder)
- za 17 september: Aansluiting bij Kerkepadroute Deventer (zie toelichting op blz. 5)
- wo 21 september: Drs. J.J.Oudenaarden: het Belgische Koningshuis; Morgenster, Nassaulaan 1, 20.00 uur (zie toelichting op blz. 5)
- za 8 oktober: Historische Dag in samenwerking met de zusterverenigingen uit de omgeving van Zoetermeer; Het Centrum, F.Halsstraat 1/hoek K.Doormanlaan (zie toelichting op blz. 6)
- do 10 november: Lezing Archeologische Werkgroep Zoetermeer; Kruispunt, Osylaan 2, 20.00 uur
- do 24 november: Najaarsledenvergadering met o.a. begroting-1995; Kruispunt, Osylaan 2, 20.00 uur

Open Monumentendag

Op zaterdag 10 september wordt de achtste Landelijke Open Monumentendag gehouden. In Zoetermeer staat deze dag dit jaar in het teken van het boerenleven. De tuin van 't Oude Huis zal worden bevolkt door boerderijdieren. Er worden landbouwgereedschappen en een boerenwagen geëxposeerd en er is verse geitekaas te koop. In het museum is een kleine

foto-tentoonstelling te zien van verdwenen boerderijen. Bovendien is er een authentieke boerenstijlkamer ingericht.

Behalve 't Oude Huis zullen ook de volgende monumenten tussen 10 en 17 uur geopend zijn:

Oude Kerk, Pelgrimskerk, Nicolaaskerk, Watertoren, Molen De Hoop, Hoeve Meerzicht en de Kinderboerderij aan de Voorweg.

Oud Soetermeer zal met een kraam in de Dorpsstraat staan.

Op deze dag wordt het vierde deel van de reeks "Historische straten in Zoetermeer" gepresenteerd. In dit boekje komen aan bod: Rokkeveenseweg, Zegwaartseweg, Schinkelweg, Den Hoorn en enkele andere straten. Het boekje is van 11 september af voor f 5,00 te koop in museum 't Oude Huis.

Kerkepadroute Deventer

Zie voor beschrijving het vorige nummer van dit blad en/of let op de betreffende t.v.-uitzending.

Aanmelden: bij de heer C.A.L. van Wieringen (tel. 16 37 64) of bij mevrouw S. Brandhorst-Sonneveld (tel. 51 70 47).

Betalen: s.v.p. f 30,00 per persoon (incl. vervoer en een kop koffie) vóór 10 september storten op Postbanknummer 47 88 145 ten name van Hist. Genootschap Oud Soetermeer te Zoetermeer, onder vermelding van Kerkepadroute Deventer (eventueel contant in de touringcar).

Vertrek: per touringcar 9.00 uur Marijkestraat/hoek Oranjelaan (wijk 12).

Terugkomst: omstreeks 17.00 uur.

Het Belgische Koningshuis

De relatie tussen de Belgen en hun koningshuis is niet altijd een eenvoudige geweest. Niet voor de Belgen, maar ook niet voor hun koning. Van wantrouwen, respect tot grote sympathie loopt het scala aan wederzijdse gevoelens.

Leopold I, in 1830 koning van België gemaakt, zorgde ervoor dat zijn familie invloedrijk werd in Europa. Het Belgische koningshuis raakte ver-

bonden met alle belangrijke vorstenfamilies van Europa. Zijn zoon, Leopold II, wilde vooral van België een grootmacht maken. Hij zadelde België op met een koloniaal rijk dat het eigenlijk niet wilde. Zijn opvolger Albert I was een held, omdat hij tijdens de eerste wereldoorlog in eigen land tegen de Duitse legers bleef vechten en zijn zoon Leopold III moest aftreden, omdat hij in een andere oorlog dacht hetzelfde te doen. Boudewijn probeerde daarop koning van alle Belgen te zijn. Dat was niet eenvoudig, omdat er -zo zegt men- eigenlijk geen Belgen bestaan...

J.J. Oudenaarden

Het verleden klopt aan *Historische Dag in Het Centrum*

De activiteitencommissie is druk bezig met de voorbereiding van de reeds eerder aangekondigde Historische Dag op 8 oktober a.s.

De lokatie is gewijzigd wegens de problemen van De Graanshuur. De bijeenkomst wordt nu gehouden in de zaal Het Centrum, Fr. Halsstraat 1 /hoek Karel Doormanlaan, achter de Pelgrimskerk.

Van 11 uur 's ochtends tot 4 uur 's middags geven onder anderen het Hist. Genootschap Oud Soetermeer, de verschillende werkgroepen, Museum 't Oude Huis en het Gemeentearchief van Zoetermeer acte de présence. Ook hebben zich diverse zusterverenigingen uit omliggende gemeenten aangemeld.

Middels publikaties en mondelinge voorlichting zullen de bezoekers op de hoogte worden gebracht van het reilen en zeilen van deze instellingen. Het bezoek aan de 'stands' kan worden afgewisseld met het bekijken van dia-voorstellingen en zo mogelijk zullen ook enkele historische films worden gedraaid.

Gerekend wordt op een grote opkomst, zeker gezien de centrale ligging van de zaal. De toegangsprijs bedraagt f 2,50 per persoon.

Voor eventuele aanvullende informatie gelieve u te zijner tijd de plaatselijke pers te raadplegen.

MUSEUMNIEUWS

suppoosten

In februari 1995 bestaat Museum 't Oude Huis zes jaar. Van het eerste begin af beschikte het museum over een grote groep vaste vrijwilligers, bijna allen afkomstig uit het ledenbestand van het Historisch Genootschap. Vierendertig van deze vrijwillige medewerkers doen tot op heden dienst als suppoost in Museum 't Oude Huis.

Omdat de tentoonstellingen van het museum steeds drukker worden bezocht en het museum een steeds belangrijker plaats binnen de Zoetermeerse samenleving begint in te nemen, wordt ook de taak van de suppoosten tijdens de openstellingsuren verzwaard.

Om een betere continuïteit te waarborgen, hebben het museumbestuur en de conservator besloten van oktober 1994 af met een kleinere groep suppoosten te gaan werken, namelijk met zestien personen voor de weekends en met acht personen voor de woensdagmiddagen. In één weekend werkt dan een vaste groep van vier mensen samen met één hoofdsuppoost. Er kunnen vier vaste groepen worden gevormd, zodat iedere suppoost één maal in de vier weken dienst heeft. Ook voor de woensdagmiddagen kunnen vier vaste groepen van twee suppoosten worden gevormd, zodat ook deze suppoosten één maal in de vier weken dienst hebben.

Uit het huidige suppoostenbestand hebben wij elf mensen bereid gevonden eens in de maand op zaterdag- of zondagmiddag dienst te doen, vijf mensen zijn daartoe bereid op woensdagmiddag. Nog eens vijf mensen willen definitief stoppen met de suppoostendiensten, acht mensen willen op de reservelijst worden geplaatst. De overigen hebben nog niet op de schriftelijke oproep gereageerd. We komen nu nog vijf suppoosten voor de weekenddiensten en drie suppoosten voor de woensdagmiddagdiensten tekort.

De vraag is nu of u, als lid van het Historisch Genootschap Oud Soetermeer, bereid zou zijn eens in de maand als suppoost van Museum 't Oude Huis op te treden. Mocht u interesse hebben, dan kunt u mij van maandag tot en met donderdag tijdens kantooruren bereiken op nummer 079-164735.

Jouetta van der Ploeg, conservator

v o o r l o p i g a c t i v i t e i t e n p r o g r a m m a
van het museum
1994/1995

Expo: Nog Meer Zonderlinge Zaken : t/m 18 september

Open Atelieldagen: 3 en 4 september (museum gratis toegankelijk)

Open Monumentendag: 10 september (kleine foto-expositie en boerenstijl-kamer)

Expo: Roemeense kindertekeningen, verkoopexpositie: 24 sep. t/m 16 oktober

Historische Dag: 8 oktober in Het Centrum, Fr.Halsstraat 1

Expo: Kempen & Begeer zilver: 29 oktober t/m 8 februari 1995 (?)

Expo: ??? februari/maart/april 1995

Expo: 50 jaar bevrijding, oorlog en verzet: 6 mei t/m september 1995

F O R T P A M P U S

naar aanleiding van de op 28 mei j.l. gehouden excursie

Als er in Nederland één fort bestaat dat zowel bij de notoire landrot als bij de fanatieke watersporter bekendheid geniet, dan is dat wel het vlak tegenover het historische plaatsje Muiden in het IJsselmeer gelegen *Fort Pampus*.

Stelling van Amsterdam

Fort Pampus maakte deel uit van de voormalige *Stelling van Amsterdam*, een reeks van verdedigingswerken die aan het eind van de negentiende eeuw rondom onze hoofdstad zijn aangelegd. De stelling had een lengte van omstreeks 135 kilometer en liep globaal van Edam naar Marken-binnen, langs Beverwijk naar Spaarndam en vervolgens richting Vijfhuizen, dwars door de

Haarlemmermeerpolder naar Aalsmeer en door Uithoorn via Abcoude richting Weesp en eindigde tenslotte bij Muiden.

Om de 3 à 4 kilometer werd een fort gebouwd. In totaal zijn 38 forten gebouwd in de periode 1883-1914. Gemiddeld lagen deze forten op een afstand van 10 à 14 kilometer van de toenmalige grens van de hoofdstad. Tussen deze forten werden in sommige gevallen dijken aangelegd, die als waterkering moesten dienen. Het lage, drassige land vóór deze dijken kon onder water worden gezet, geïnundeerd worden, zodat het voor een vijand bijzonder moeilijk was de linie aan te vallen. Een mooi voorbeeld van een dergelijke linie- of geniedijk is te zien als u de A-4 naar Amsterdam volgt. Vlak voor Schiphol ziet u aan beide kanten van de snelweg dwars op de weg een dijk liggen met een gracht aan de voor- en achterzijde. Verder zijn nog een paar kazematten (bunkers) in de dijk zichtbaar, evenals een inundatiesluis.

Deze *Stelling van Amsterdam* zou dan het laatste toevluchtsoord zijn voor het leger en de regering als een vijand er uiteindelijk in geslaagd zou zijn de befaamde *Nieuwe Hollandse Waterlinie* te doorbreken en vervolgens op te rukken naar het centrum van ons land. Van hieruit zou de strijd worden voortgezet totdat bondgenoten ons te hulp zouden komen snellen.

Het was voor die tijd een zeer moderne linie en deskundigen uit binnen- en buitenland waren bijzonder onder de indruk van dit Nederlandse verdedigingswerk en velen achtten het onneembaar.

Zowel de *Hollandse Waterlinie* als de *Stelling van Amsterdam* zijn niet meer in gebruik en voor vele forten is een andere bestemming gevonden. Een aantal is nu een waardevol natuurgebieden geworden, eilanden van rust en bescherming voor plant en dier in dit dichtbevolkte deel van ons land. Zowel de provincie Noord-Holland als de provincie Utrecht hebben speciale fiets/wandelroutes langs beide linies uitgezet. Een aantal van de forten is beperkt toegankelijk, zoals bijvoorbeeld het *Fort Spijkerboor* of het *Fort Rijnauwen*.

Al deze forten staan op provinciale of gemeentelijke monumentenlijsten en de Nederlandse regering heeft plannen om deze oude verdedigingslinies voor te dragen voor plaatsing op de *World Heritage List* van de UNESCO.

De bouw van Fort Pampus

Het is eigenlijk nooit de bedoeling van onze regering geweest dat dit fort zou worden gebouwd. In de Tweede Kamer bestond echter de vrees dat Duitsland

oorlogsschepen met een geringe diepgang tussen de Waddeneilanden door laverend de Zuiderzee zou kunnen opsturen en vervolgens Amsterdam met hun geschut zouden kunnen bestoken. Denkbeeldig was dit gevaar niet, want Duitsland was aan het eind van de negentiende eeuw inderdaad bezig een dergelijk oorlogsschip te bouwen. Echter tijdens de bouw werden er zoveel toeters en bellen aangebracht dat het schip topzwaar werd en bij de eerste vaart dreigde te kapseizen. En daarmee was dit Duitse project van de baan.

Het Nederlandse project daarentegen niet. Het Parlement had z'n zin gekregen en men was in 1887 met de bouw van *Fort Pampus* begonnen.

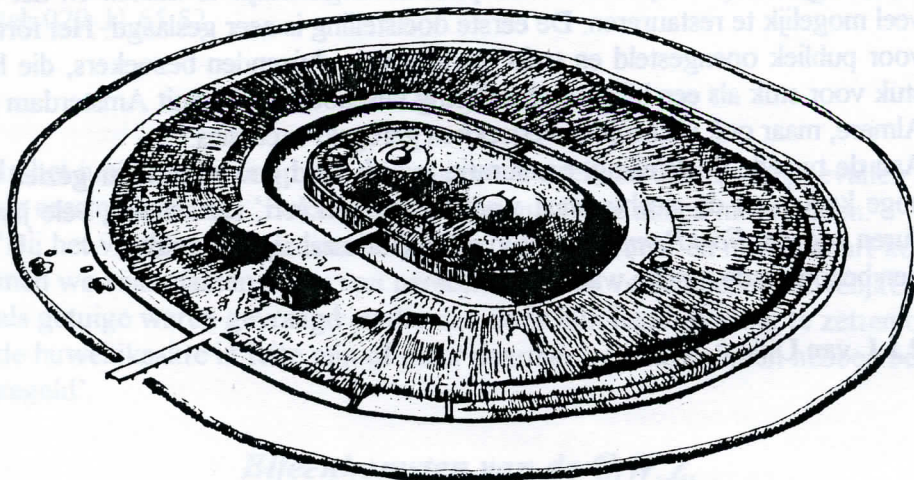
Het fort is genoemd naar en ligt op de gelijknamige ondiepte in het IJ, Pampus.

Dit op een kunstmatig eiland gebouwde fort mag gerust uniek worden genoemd. Voor die tijd was het een grote onderneming: in volle zee en vaak onder slechte weersomstandigheden moest een eiland worden gebouwd.

Het eiland is ellipsvormig. De grootste lengte is ongeveer 200 meter en de breedte 125 meter. Het eigenlijke fort is een stuk kleiner, ongeveer 88 bij 36 meter. Het bestaat uit een hoofdgebouw dat eveneens ovaalvormig is. Dit hoofdgebouw is omgegeven door een zes meter brede droge gracht, d.w.z. een gracht waarin geen water staat, maar die het een indringer wel onmogelijk maakt om binnen te dringen. De buitenzijde van deze gracht (in vestingbouwkundige termen de *contrescarp* genoemd) bestaat uit een brede muur van waaruit men indringers, die er toch in zouden slagen in de droge gracht te klimmen op weg naar het hoofdgebouw, onder vuur kon nemen. Deze *contrescarp* was via twee doorgangen -bovengrondse tunnels in de droge gracht, poternes genaamd- met het hoofdgebouw verbonden. Vanuit deze poternes kon men de droge gracht ook nog eens onder schot houden. Rondom het fort-eiland is vlak onder de waterspiegel een dam gebouwd; boten konden het eiland op die manier niet stiekem benaderen. De enige plaats waar men veilig kon aanleggen, was bij de aanlegsteiger en die werd constant bewaakt. Er was dus van alles aan gedaan om van het eiland een onneembaar fort te maken.

Op het fort konden ruim 200 militairen permanent worden gelegerd. Alleen tijdens de mobilisatie van 1914-18 is dit echt gebeurd. In vredetijd waren de militairen in het nabijgelegen Muiden gelegerd: het fort was te ongezond (vochtig!) en ook de bevoorrading was kostbaar, immers alles moest over water worden aangevoerd. De bewaking berustte bij een fortwachter die, met

zijn gezin, in een huis op het eiland woonde. Militairen kwamen alleen nog maar op Pampus tijdens artillerie-oefeningen.

Fort Pampus omstreeks 1930

Tekening uit: J. D. Lepage, "Vestingbouw Stap voor stap", 's-Gravenhage, 1992

Om het fort tegen vijandelijk scheepsgeschut te beschermen, ligt het als het ware in het eiland ingegraven en is het bedekt door een dikke betonlaag met daar bovenop weer aarde. Van een afstand ziet men dan ook alleen maar een heuvel liggen.

Bovenop het hoofdgebouw bevond zich het geschut. Dit was opgesteld in twee grote draaibare pantserkoepels waar in elk twee kanonnen van 24 cm waren opgesteld. Deze kanonnen hadden een bereik van ± 8 kilometer. Aan de achterzijde was een aantal kanonnen van lichter kaliber opgesteld, deze dienden ter bescherming van de aanlegsteiger.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben de Duitsers de grote stalen koepels gesloopt ten behoeve van hun oorlogsindustrie. Daarbij is het fort zwaar beschadigd. Voor de Duitsers had het geen enkele defensieve waarde en het werd niet door hen gebruikt. Dit in tegenstelling tot de kustverdedigingsforten bij Den Helder (*Fort Kijkduin*) of het *Fort aan den Hoek van Holland*. Na de oorlog werd het zwaar gehavende fort niet meer door Nederland gebruikt en raakte het steeds meer in verval.

Fort Pampus nu

In 1990 is het eigendom van een stichting geworden die zich ten doel stelt het voormalige *Fort Pampus* voor het publiek toegankelijk te maken en het zo veel mogelijk te restaureren. De eerste doelstelling is zeer geslaagd: Het fort is voor publiek opengesteld en trekt jaarlijks vele duizenden bezoekers, die het stuk voor stuk als een bijzondere ervaring beschouwen. Vanuit Amsterdam en Almere, maar ook uit Muiden vertrekken geregeld excursies.

Aan de tweede doelstelling, restauratie, wordt hard gewerkt. Maar gezien de hoge kosten en de slechte staat waarin alles verkeert, zal het nog vele jaren duren voordat *Fort Pampus* weer in oude glorie zal zijn hersteld.

Een bezoek is de moeite waard!

P.J.J. van Dijk

DERDE GENEALOGISCHE DELFLANDDAG OP 3 SEPTEMBER A.S.

Op zaterdag 3 september aanstaande wordt te Pijnacker de derde genealogische Delflanddag gehouden. Evenals vorige jaren geeft de G.W.Z. hier weer acte de présence in samenwerking met de studiegroep Westland, genealogische vereniging Prometheus, hun afdeling computerheraldiek, de N.G.V. afdeling Delfland, het Centraal Bureau voor Genealogie, Historisch Genootschap "Oud Pijnacker", Historische kring Benthuizen, de Zuid Hollandse Vereniging voor Genealogie "Ons Voorgeslacht", de historische werkgroepen van Oud Lier, Oud Wateringen en Kwintsheul, Oud Schipluiden en Oud Maasland, verder het Westlands museum, Oudheidkundige Werkgemeenschap Delft, en de N.G.V. dienst Informatie & Promotie, dienst microfiches (met de IGI van de Benelux en Duitsland), de afdeling heraldiek, computergenealogie en last but not least de contactdienst.

Verder zullen deze dag drie lezingen gehouden worden met als onderwerpen Antonie Leeuwenhoek... en verdere familie, de (voormalige) overheidswapens van Delfland en omgeving, en een lezing over archeologie en genealogie door de stadsarcheoloog van Delft (de titel is nog niet bekend).

Deze dag wordt gehouden in het Parochiehuis, Oostlaan 38a te Pijnacker op 3 september a.s. van 11.00 tot 16.00 uur. De toegang bedraagt fl. 2,50. Voor nadere informatie kunt U bellen met mevr. M.E. Vijverberg-Kalkema, tel. 079-31.65.52.

Rectificatie

In het juninummer is op blz. 15 helaas een deel van een zin weggefallen in de eerste alinea van 'Bekende dorpelingen'. Deze alinea moet luiden: 'Bij het vastleggen van diverse families in Zoetermeer en in Zegwaard komen we vaak namen tegen van personen, die bij verschillende huwelijken als getuige waren gevraagd en die dan door hun handtekening te zetten op de huwelijksakte in feite min of meer daarmee vele huwelijken hebben bezegeld'.

Bijeenkomsten van de G.W.Z.

In juli en augustus zijn er geen bijeenkomsten.

INLOOPAVONDEN: Elke eerste maandag van de maand, met uitzondering van 5 december '94.

VERGADERAVOND: 19 september.

WERK-/STUDIEAVONDEN: Alle overige maandagen, met uitzondering van Tweede Kerstdag.

Alle avonden zijn in 't Oude Huis, Dorpsstraat 7 en beginnen om 20.00 u. Nadere inlichtingen: Marjolijne Vijverberg-Kalkema, Stekelbaarsloot 35, telefoon 31 65 52.

SPREKEND VERLEDEN

In gesprek met Robert Roos

De heer Robertus Adrianus Roos, ten tijde van het interview 74 jaar oud, komt uit een middenstandsgezin van zeventien kinderen. De crisisjaren en de jaren 1940-1945 zijn niet onopgemerkt aan hem voorbijgegaan. Van midden 1943 tot aan de bevrijding is hij als krijgsgevangene tewerkgesteld in Tsjechoslowakije en nog maar sinds korte tijd kan en wil hij daarover praten. Hij heeft er met de interviewers over gesproken alsof het gisteren allemaal gebeurde. Het interview heeft dan ook veel belangwekkende informatie opgeleverd. In een volgend artikel zullen we daar uitgebreid op ingaan. Deze keer laten we de heer Roos aan het woord over *wat men het begrip "Roos-Zoetermeer" zou kunnen noemen.*

Het gezin

"Mijn vader is in 1869 in Zegwaart geboren. U vroeg of we een groot gezin hadden, nou, dat hadden we zeker! Uit twee huwelijken waren er in totaal zeventien kinderen, waarvan er twee jong zijn overleden. We hadden een fijn gezin. Ik kan mij niet herinneren, dat er ooit ruzie was in de familie".

De interviewers proberen zich een voorstelling te maken van allerlei praktische zaken in zo'n groot gezin, zoals bijvoorbeeld met zoveel personen aan tafel met eten en de zorg dat iedereen te eten had.

"Om te beginnen waren ze niet allemaal tegelijk thuis. In de tijd die ik mij herinner, waren er broers en zussen die ouder waren dan ik. Een paar broers waren boterboer geworden, de één ging naar Rotterdam, de ander naar Den Haag en die waren de hele dag weg. Dat aan tafel gaan viel wel mee, behalve 's zondags. De mensen zeiden wel eens: "Als de kerk uitgaat, gaat bij Roos de kerk aan". Dan kwamen ze allemaal bij oma en opa op de koffie en dan bleven er ook een heleboel meeën. Ik had drie vrienden en dan zei ik tegen moe: "Kunnen ze", en dan zei ze: "Ja hoor", ik hoefde de zin niet eens af te maken, die vrienden konden ook nog wel blijven eten. Dus gebeurde het soms, dat we 's zondags met dertig tot veertig mensen aan tafel zaten. Het was verschrikkelijk gezellig, het was nergens zo gezellig als thuis. 's Zondagsavonds, na de kerk, dan gingen we ook naar huis,

dan deden we spelletjes en dan zongen we bij het orgel. Ik kan me alleen maar prettige dingen herinneren. Als wij 's avonds naar bed gingen, las mijn vader altijd eerst een hoofdstuk uit de bijbel en dan knielden wij allemaal voor onze stoel en dankte hij hardop voor al de fijne dingen die ons waren geschonken.

De drie vrienden waar ik net over sprak zijn: Henk Nieuwenhuijsen, Piet van Driel en Wim Olivier. Van de schoolbanken af zijn wij al bevriend en twee maal per jaar komen we altijd bij elkaar.

Het vullen van al die monden was voor mijn vader geen eenvoudige zaak, Hij was een zeer werkzame man, die ooit een kruidenierszaak is begonnen op de plaats waar Jan van Harten nu de dierenwinkel heeft. Je kon het zo gek niet praktkizeren of hij verkocht het. Een pot stroop, onderbroeken, alles was te koop. Het was toen nog gewoon de kruidenierswinkel Roos. Toen ik vier jaar was, heb ik de eerste steen gelegd voor het warenhuis. Toen zei half Zoetermeer: "Die man is niet erg lekker", want er stonden twee huizen die hij af liet breken en waar hij toen het warenhuis liet bouwen, het gebouw dat er nu nog staat. Voor toentertijd was het behoorlijk groot en het is gelukkig goed gegaan en dan zeiden ze wel: "Hij heeft mazzel gehad". Was het verkeerd gegaan, dan hadden ze gezegd: "Dan had die sufferd het maar niet moeten doen". Zo is nu eenmaal het leven in het zakendoen. Maar omdat er zoveel kinderen waren, werden we allemaal aan het werk gezet. Moeder bleef in de winkel en vader ging als boterhandelaar naar Den Haag en Rotterdam, lopen, met z'n mandje en later de handwagen, heel de stad door."

Zegwaarts Warenhuis

"In Zegwaarts Warenhuis was van alles te koop. En dat was ook echt zo, want alles wat er vandaag niet was, dat was er de volgende dag, al moest hij het ik weet niet waar halen. In de winkel kwam mijn vader bijna nooit. Hij was een tamelijk driftig mannetje. Hij liep altijd heel hard door de winkel, want hij was veel te bang dat de mensen hem iets zouden vragen. Hij was een goede zakenman, maar als verkoper was hij niks. Ik kan daar nog wel een anekdote over vertellen: Als we aan het eten waren en er kwam een klant, dan ging je om de beurt helpen. Nou, hij ook een keer naar de winkel en toen was er een mevrouw die een kop en schotel moest hebben. Afijn, dat duurde tien minuten, een kwartier, twintig minuten en hij zat al

aan het plafond. En eindelijk had ze er één gevonden. Toen zei hij: "Dus die zou u willen hebben?" "Ja", zei die mevrouw "die zou ik graag willen hebben". Toen zei mijn vader: "Nou, die krijg je niet meer!" en hij gooide de kop en schotel kapot op de grond. En daar stond die mevrouw. Maar, voor de rest was hij een heel goede zakenman. Van mijn broers zijn de meesten in de zaak gekomen.

De boter werd bij ons zelf verpakt. We hadden een grote boterkelder met een granieten tafel. Daar werd ook melange gemaakt en dat was een vreselijke toestand. Dat was in de jaren dertig. Dan kwam er een vat met 50 kilo roomboter en een pak met 10 kilo margarine. Het ene was geel en het andere wit en dat moest met de handen gemengd worden en als het helemaal door en door gekneed was, dan had je melange. Daar werden blokjes van gemaakt en die werden in papier gewikkeld. Vóór die tijd werd het in potjes gedaan. We hadden van die Keulse potjes en dan werd van de boter rolletjes gemaakt en die werden in een potje gedaan. Dan kwam er een stempel op met : *Roos-Zoetermeer*, als reclame. De volgende dag kwamen de jongens 's avonds thuis met al die Keulse potten. Nou, er waren wel enkele schone bij, maar de meeste zaten vies onder de boter en waren soms helemaal beschimmeld. Dan moest het waterfornuis worden opgestookt en dan moesten die potten eerst worden schoongemaakt. Je kunt wel nagaan wat een werk dat was!

We verkochten ook eieren. Dan werden er honderden eieren in waterglas gelegd. We hadden een heel grote bak met waterglas. In de goedkope tijd werden de eieren gekocht en als ze dan een beetje duurder werden, werden ze uit het waterglas gehaald en verkocht. De eieren moesten wel gekeurd worden, want die werden zo bij de boer opgehaald en dikwijls zaten ze nog onder de kippestront.

Verder hadden we een kaaspakhuis. Kaas werd van de fabriek betrokken, maar er was een hele voorraad om zo lang mogelijk dezelfde kwaliteit te kunnen verkopen. Het was nu eenmaal zo dat de klanten dat verlangden."

Bij Roos kan alles

"Mijn vader was altijd in de weer. Ik heb een van mijn zusters wel eens horen zeggen: "We zagen vader eigenlijk nooit". En dat was ook zo. Hij was op de dag naar de stad en 's avonds moest hij dikwijls weer weg. Hij heeft jarenlang in de Kerkeraad gezeten en hij is ook nog lid van de

Gemeenteraad geweest. Hij was een man die zeer actief was. En daardoor werden we als kinderen altijd gebruikt, want bij Roos kon alles. Als er papieren rondgebracht moesten worden voor de Kerk of voor de N.C.R.V., of het kon niet schelen waarvoor, de kinderen van Roos konden dat wel even wegbrengen, want die had er toch genoeg. Bijvoorbeeld geld ophalen, 21 cent, iedere week bij alle N.C.R.V.-leden in heel Zoetermeer, dat moest allemaal door de kinderen van Roos gedaan worden.

Weer even terug naar de winkel in die tijd. Er werd bijna niets contant betaald. Alles werd opgeschreven, van een kaartje wol van 8 cent tot een stoel van f 3,25. Ik heb nog een rekening uit 1936 van iemand in Zoetermeer voor wie het huis volledig werd ingericht, dus daar kwam verder niemand aan te pas. Vloerbedekking, een kachel, stoelen, ledikant, dressoir, noem maar op, alles was door Roos verzorgd. Het totaal van de rekening was -het is bijna niet te geloven- f 331,00. Daar was het hele huis voor ingericht en de opdrachtgever kreeg nog 10% korting, omdat hij contant betaalde. Voor de rest werd er eigenlijk niets contant betaald.

De kruidenierszaak waar vader G.P. Roos op 6 mei 1892 zijn handel is begonnen, op de plaats waar Jan van Harten in de Dorpsstraat nu de dierenwinkel heeft. Van l. naar r.: Bertha Roos, Jaan Roos, Marie Brouwer en Willem Hogeveen

's Maandagsmorgens gingen we met vier man op pad om geld op te halen. Officiële rekeningen waren er niet. Mijn vader pakte een vel papier, dat kreeg hij van leveranciers, van dat papier met reclame erop. Dat werd in acht stukken verdeeld en dat was dan de rekening, De klanten hadden een doorlopend krediet. Stond er bijvoorbeeld nog f 40,00 en er was voor f 1,84 gehaald, dan werd het totaalbedrag f 41,84. 's Maandags kregen we dan een gulden, maar in de loop van de week werd er misschien voor drie gulden gehaald, maar dat moest niet al te gek worden.

Van 's morgens acht tot 's avonds zes was je bezig met geld op te halen. Ik had drie soorten sleutels, waaronder één looper. Je belde eerst aan, maar waren de mensen niet thuis, nou, dan deed je de deur open, de portemonnaie lag wel op tafel, je haalde er een gulden of een rijksdaalder uit, je legde hem weer op tafel en je ging weg. Dat is in deze tijd niet meer voor te stellen. De mensen zeiden wel eens: "Woon jij overal?", want ik liep overal naar binnen. Op een gegeven moment zijn we contant gaan verkopen, maar ik heb die dag van geld ophalen heel erg gemist.

Robert Roos, startklaar om de bestellingen weg te brengen op de transportfiets

Je kwam iedere week bij de mensen thuis. Klanten die wat verder weg woonden, kwamen nooit in de winkel. Terwijl ze je de gulden of rijksdaalder betaalden, zeiden ze: "Joh, kan je geen tien rollen behang brengen, een knot wol", of zoiets. Dinsdags deed een van ons niets anders dan al die boodschappen wegbrengen en dat gaf toch wel een binding. De mensen vroegen gerust: "Roos, heb je geen vier stoelen voor me?", want Roos wist wel welke stoelen er nodig waren.

Deze foto werd in 1942 genomen ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van "Roos Zoetermeer". Achterste rij van l. naar r.: Gerrit Lems, Nel Roos-Loef, Izak Roos, Dick Roos-De Ruiter, Robert Roos, Geer Clement-Roos en Jan Clement. Tweede rij van achteren van l. naar r.: Gerrit Schellingerhout, Willem Hogeveen, Jant Lems-Roos, Bets Roos-De Zeeuw, Gerrit Roos, Janke Roos-De Jong, Leen Roos, Jaap Roos, Dien Roos-Nieuwenhuijsen en Go Roos. Derde rij van achteren van l. naar r.: Jannie Schellingerhout-Roos, Bertha Hogeveen-Roos, Gerrit Pieter Roos, Maartje Roos-Van den Berg, Cor Roos-Bloot en Jaantje Roos-Bouwman. Voorste rij van l. naar r.: Marie Roos, Maartje Roos, Jaan Roos en Piet Roos.

Het viel niet bij iedere klant in goede aarde, dat zij niet meer op rekening konden kopen. Het kon niet anders, maar er is wel een hele tijd overheengegaan voordat alles rond was. Er waren mensen bij die niet meer in de winkel kwamen, die zeiden: "Vertrouw je me niet meer?"

Voor boeren was het gewoonte dat zij éénmaal per jaar een rekening kregen. Dat is ook wel aardig om te vertellen. Dan kwam bijvoorbeeld een van de boeren van de Voorweg een rol prikkeldraad halen en dan zei je: "Voor wie moet ik het opschrijven?" "Ja, je zal niet weten wie ik ben", maar dan wist je op dat ogenblik beslist niet hoe die man heette en later zei je dan: "Op welk nummer woon je ook al weer?" en als je dat eenmaal wist, kwam je wel achter de naam."

De heer Roos heeft verder nog uiterst boeiend verteld over de leerperiode bij een woninginrichter in Den Haag en over de Avond-Ambachtsschool waar hij het vak geleerd heeft, maar het zou te ver voeren om daar nu verder op in te gaan.

E.W. van den Burg en J.W. Dreise

ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP ZOETERMEER

Huidige activiteiten van de AWZ

De AWZ heeft vorig jaar een drukke tijd gehad met zowel de publikatie van het boek als met het opzetten van de tentoonstelling over het huis te Palenstein in Zegwaard. Ook werd hierover een dialezing georganiseerd.

De draad werd direct daarna weer opgepakt met de uitwerking van de opgraving aan de Reguliersdam, de voormalige boerderij van Dhr. Kalisvaart bij de watertoren. Het beschrijven en interpreteren van de informatie is reeds gedeeltelijk uitgevoerd maar zal nog geruime tijd in beslag nemen. Het is de

bedoeling om ook deze opgraving af te ronden met een publikatie en een tentoonstelling.

Op dit moment wordt getracht een stuifmeelonderzoek van de grond te krijgen. Er wordt gewerkt aan de herkenning van stuifmeel en de isolatie ervan uit grondmonsters. Bij toekomstige opgravingen zal dit extra informatie opleveren over de lokale vegetatie in de oudheid.

Een recente archeologische ontdekking betreft een daliegat vlak bij het gebouw van de Rijksdienst voor het Wegverkeer.

Door recente ontwikkelingen in de Dorpsstraat hopen we daar op korte termijn weer actief te zijn met enkele opgravingen.

Ron Lagas.

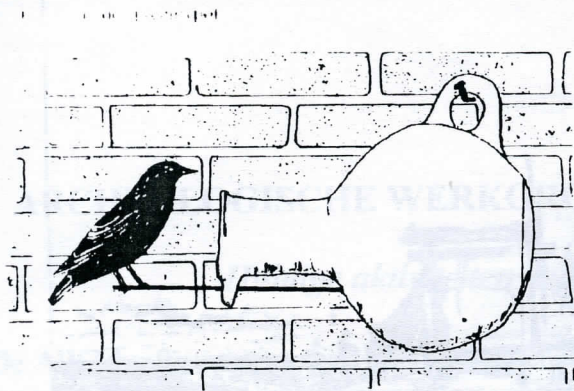
"Overhaal", door A.J.Eijmer (1803-1863); Amsterdams Historisch Museum

Beter één vogel in de pot dan tien in de lucht...

Bij de uitwerking van de opgraving "Reguliersdam" kwam een scherp boven water waarvan aanvankelijk niemand wist van wat voor voorwerp hij afkomstig was. Na enig nadenken en geblader in de beschikbare archeologische literatuur werd duidelijk dat het om een scherp van een spreekwepot ging. Naast spreekwepotten zijn er ook mussepotten en vinkepotten. Deze potten zijn een soort vogelhuisjes, die vanaf de vijftiende of de zestiende eeuw in Nederland voorkomen.

De spreekwepot lijkt enigszins op een kruik. Hij heeft een afgeplatte buik en een langwerpige hals. Onder de hals is een zitstok bevestigd, waarop de aanvliegende vogel kan neerstrijken. De afgeplatte kant hangt tegen de muur, zó, dat de hals horizontaal hangt. Deze kant heeft een gat dat door de muur wordt afgedekt.

Afbeeldingen van spreekwepotten komt men tegen op gevelstenen, in de literatuur en op schilderijen. Ze worden genoemd in verschillende gedichten van Jacob Cats. Op een schilderij afgebeeld kan de spreekwepot, net zoals zwanen en duiventillen, een erotische betekenis hebben.

Het doel van deze nestkastjes van onze voorouders is anders dan dat van een hedendaagse vogelhuisjes. Het was de bedoeling dat een koppel spreekuwen in de pot een nest jongen grootbracht. De jonge vogels werden er, zodra ze op het punt stonden om uit te vliegen, via het speciaal daarvoor bedoeld gat uitgehaald. De beestjes werden

Afb.: Spreekwepot, evenwijdig aan de muur.

dan gebraden en opgegeten. In oude kookboeken komt men recepten met spreekuwen, mussen en ander klein gevogelte erin tegen.

De spreekwepotten, die trouwens voornamelijk in Nederland voorkwamen, hebben niet allemaal een roofigat. De potten voorkwamen dat de vogels zich op ongewenste plaatsen nestelden (bijvoorbeeld onder de pannen of in de spouwmuur). Voor dierenvrienden een geruststellende gevolgtrekking: niet alle spreekwepotten uit de pot werden dus gegeten!

Marco Mosselman, AWZ.

Literatuur: G. Groeneweg, *Bergen op Zooms aardewerk*, blz. 196 t/m213.

Het Huis te Palenstein in Zegwaard

Het is alweer bijna een jaar geleden dat de AWZ een boek over kasteel Palenstein publiceerde. Ongeveer zeventig procent van de boeken is al verkocht. Wij willen het boek echter nogmaals onder de aandacht van HGOS-leden brengen. Het boek is het eerste deel van een geplande reeks publikaties, dus het is wel zo leuk om "Palenstein in Zegwaard" te bezitten vóórdat het is uitverkocht. Het boek is alleen verkrijgbaar in het museum en bij de Archeologische Werkgroep à f 22,50. Bestellen is ook mogelijk: Stuur een briefkaart naar 't Oude Huis t.a.v. AWZ, Dorpsstraat 7, 2712 AB Zoetermeer. Vermeld daarop duidelijk uw naam, adres, postcode en woonplaats en het gewenste aantal "boeken Palenstein". Stort tegelijkertijd f 30,- per boek (f 22,50 + f 7,50 porto- en administratiekosten) op Postbankrekening 4788145 ten name van Hist. Genootschap Oud Soetermeer te Zoetermeer, onder vermelding van "Boek Palenstein". Bij afname van vijf of meer exemplaren geldt 10% korting (f 27,00 per stuk). Na ontvangst van uw storting krijgt u de bestelling spoedig thuisgestuurd.

NIEUWE AANWINSTEN

In de afgelopen maanden is de collectie van de vereniging weer verrijkt met enkele fraaie aanwinsten. Behalve door aankoop groeide de verzameling door de volgende schenkingen:

De uitgave "*Zoetermeeders voor de rechtbank van 's-Gravenhage 1858-1870*" door F.F. Schachtschabel;

vijf foto's uit 1945, afkomstig van A.J. Smits;

acht diverse foto's, afkomstig van P. van Herwijnen, Hoogeveen;

twee familie/schoolfoto's, afkomstig van J.C. Windmeijer;

een verzameling van 400 dia's betreffende Zoetermeer, afkomstig van A.J. Leepel;

twintig foto's uit de jaren zestig door C.A.L. van Wieringen.

Alle schenkers worden hierbij van harte bedankt!

Mocht u zelf nog foto's, boeken, akten, kranteknipsels en dergelijke hebben, die u wilt afstaan of laten kopiëren, dan bent u van harte welkom in 't Oude Huis. Momenteel zijn we vooral op zoek naar fotomateriaal uit de jaren vijftig tot zeventig: de eerste nieuwbouw, inmiddels verdwenen panden, personen en gebeurtenissen uit die tijd - alles is welkom.

Ronald Grootveld.

Reglementen voor de Weeskamers van Zoetermeer en Zegwaart

Inleiding

Begin dit jaar zijn de archieven van de Weeskamers van Zoetermeer en Zegwaart door het Rijksarchief overgedragen aan het Zoetermeerse gemeentearchief. Een reden om eens in de geschiedenis van die instellingen te duiken. We doen dit aan de hand van bewaard gebleven reglementen uit 1566 en 1643.

Wat was een weeskamer?

Een weeskamer was een plaatselijke voogdij-instelling, die in de meeste dorpen en steden in Holland voorkwam. Den Haag had bijvoorbeeld al in 1482 een weeskamer.

Een gezamenlijke weeskamer in 1566

In 1566 stelden Charles van Bourgoigne, heer van Sommelsdijk en gehuwd met Agatha van Alkemade, vrouwe van Opmeer, ambachtsvrouwe van Zegwaart en Hendrik Cruesinck, heer van Benthuizen, ambachtsheer van Zoetermeer, een "ordonnantie" voor de gezamenlijke weeskamer van beide dorpen op.

Zij deden dit op verzoek van de schouten van Zoetermeer en Zegwaart en de Heilige Geestmeesters, die belast waren met het armbestuur. Deze verklaarden dat het toezicht op de goederen van weeskinderen tot nu toe niet geregeld was, waardoor deze dikwijls "qualick geadministreert" werden. Het was dus "grootelijcx van noode" om een en ander te regelen en en passant werden voorschriften voor de armenzorg opgenomen.

Bepaald werd dat de schouten met hun schepenen en de inwoners ieder jaar twee weesmeesters zouden kiezen, één uit Zoetermeer en één uit Zegwaart. Zij zouden als "oppervoochden" van de weeskinderen fungeren. Daartoe dienden ze van de ouders of voogden van (halve) weeskinderen bij overlijden van een ouder een inventaris van de boedel op te vragen en de overblijvende ouder of voogden mochten de kinderen niet uitkopen voordat de weesmeesters er aan te pas waren gekomen. Wanneer de ouders niet bij testament voogden hadden aangewezen, kon men alleen voogd worden met toestemming van de weesmeesters. Bovendien moest dan ieder jaar of zo vaak als dat nodig was, rekening en verantwoording over het beheer van de goederen van de weeskinderen worden afgelegd.

De weesmeesters zouden tevens als "huijssittenmeesters" fungeren. Dit betekende dat zij de thuis wonende oude mensen of andere "miserabele" lieden, die het schamel hadden, moesten aangeven bij de Heilige-Geestmeesters om van de armenbedeling te kunnen meegenieten. De huiszitten- en de Heilige-Geestmeesters moesten samen opletten dat geen lieden van buiten de beide dorpen hier onterecht bedeed zouden worden. Als vanouds verviel het bezit van de bedeeden na hun dood aan de Heilige Geest. De huiszittenmeesters moesten in het bijzonder letten op personen die "clouck genouch" waren om te kunnen werken. Zij kregen minder bedeling dan ze nodig hadden, om "te beter te wercken"!

Op 18 augustus 1566 werd de nieuwe ordonnantie in de kerk -zoals toen gebruikelijk was- afgekondigd. Meijnert Jorisz uit Zegwaard, reeds Heilige-Geestmeester en Joris Vranckenx uit Zoetermeer waren hier de eerste weesmeesters.

Een nieuw reglement in 1643

Jacob van Wijngaarden, ambachtsheer van Zoetermeer sinds 1595 en vanaf 1642 ook van Zegwaard, stelde twee geheel nieuwe reglementen op, die zijn invloed aanzienlijk vergrootten. Anders dan in 1566 stelde hij nu voor beide dorpen een afzonderlijke weeskamer in, met ieder twee weesmannen. Hun taak bestond uit de voogdij over alle onmondige en minderjarige weeskinderen, krankzinnige, simpele "en diergelijcke" personen. De weesmannen werden door hem benoemd en niet meer door schout en schepenen. De secretaris en de bode van de dorpen zouden ook dienst doen voor de weeskamers en strenge geheimhouding van de weeszaken werd hun geboden. Inwoners die na een oproep niet bij de weesmannen verschenen, werden voortaan beboet. De kosten van de kerk werd ingeschakeld om elke 14 dagen een lijst van begraven personen in te leveren en de secretaris moest in de gaten houden of er weeskinderen waren nagelaten.

De weesmannen hadden het recht om voogden aan te stellen, als de ouders daar niet in hadden voorzien. Als eerste kwamen daarvoor in aanmerking de twee oudste mannelijke wettige familieleden, daarna overige familieleden in volgorde van ouderdom en desnoods twee andere "bequame manspersoonen". De voogden moesten in handen van de weesmannen de eed afleggen en ervoor zorgen dat er binnen 14 dagen een boedelinventaris werd opgemaakt, die ze dan vervolgens binnen een week bij de weesmannen moesten inleveren. Op te laat inleveren stond een boete van drie gulden, bij weigering vervolgens een boete van zes gulden en gijzeling in een herberg op eigen kosten totdat de inventaris werd ingeleverd. Bij volharding konden de voogden zelfs gevangen worden gezet. Na inlevering van de inventaris moest onder toezicht van schout en weesmannen zo spoedig mogelijk worden overgegaan tot boedelscheiding of uitkoop van de weeskinderen. De daarvan opgemaakte akte werd bewaard in de weeskast, afsluitbaar met drie verschillende sleutels, voor de schout en de twee weesmannen elk één.

Het toezicht op het goederenbeheer was zeer streng volgens het reglement. Allerlei bepalingen moesten ervoor zorgen dat zowel met de roerende als de onroerende eigendommen van wezen en andere onder voogdij staande personen, zorgvuldig werd omgesprongen. Weduwen of weduwnaars mochten zelfs niet hertrouwen zonder een akte van uitkoop voor hun (halve) weeskinderen te kunnen tonen. Mocht blijken dat weeskinderen niet goed werden onderhouden door hun overblijvende ouder of hun voogden, dan stond het schout en weesmannen vrij om hen elders onder te brengen. Zelfs wanneer vrienden of anderen aanboden om hen goedkoper te onderhouden, konden schout en weesmannen toch anders beslissen. Na advies van het college van schepenen konden zij zelfs overgaan tot het boeien van krankzinnigen en hen zolang vasthouden tot het "beter geworden sal zijn".

De weeskinderen moesten naar gewoonte onderhouden worden tot hun 18e jaar maar zowel de meisjes als de jongens waren pas mondig of meerderjarig op hun 25e. Voor die tijd konden ze niet zelf over hun goederen beschikken.

De laatste bepalingen van het 41 artikelen grote reglement gaan over de salarissen en de boeten. Schouten, secretarissen en weesmannen kregen geld voor hun moeite maar ze werden geacht dit in overeenstemming met de gesteldheid van de wezen en hun eigen geweten te kunnen verantwoorden. Voogden hadden geen recht op een vergoeding. De verschillende boeten tenslotte kwamen half aan de schout en half aan de armen ten goede.

De voor Zoetermeer en Zegwaard gelijklopende reglementen werden op 14 november 1643 door het Hof van Holland goedgekeurd.

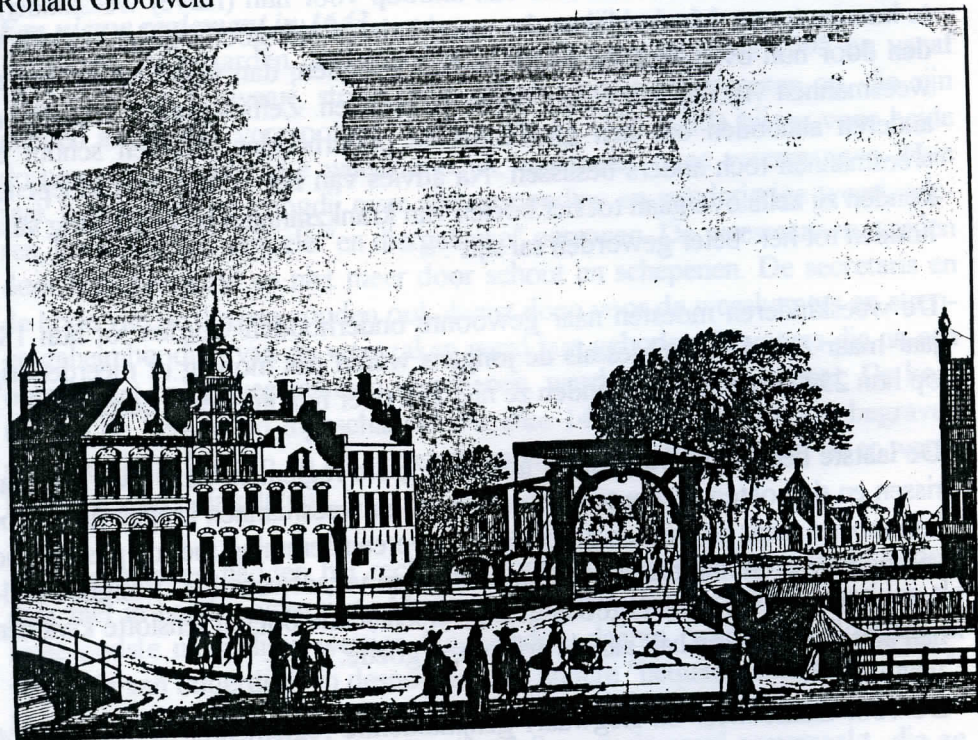
Opheffing

Na de inlijving van Holland bij het Franse keizerrijk in 1811 kwamen de weeskamers te vervallen. Volgens de Franse wetgeving bestonden ze officieel niet meer en voortaan werd de zorg voor wezen aan de voogden of familie overgelaten.

Hoewel de weeskamerarchieven van Zoetermeer en Zegwaard niet al te omvangrijk zijn, bevatten ze veel interessant materiaal. De oudste stukken dateren

uit 1567. Vooral de boedelpapieren geven veel informatie. Familieverbanden kunnen worden achterhaald en de opsommingen van bezittingen geven vaak een goed inzicht in de welstand of armoede van de Zoetermeeders van destijds.

Ronald Grootveld

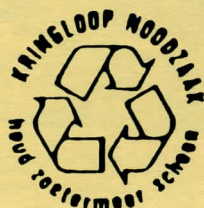

illustratie:

Het Haagse weeshuis aan het Spui omstreeks 1691

KOPIJ voor het volgende nummer kunt u dagelijks inleveren bij mevr. C.J. Moerman-van Voorst, Dublinstraat 253, 2713 HT Zoet. Uiterste inleverdatum is zaterdag 15 oktober a.s.

KOOT

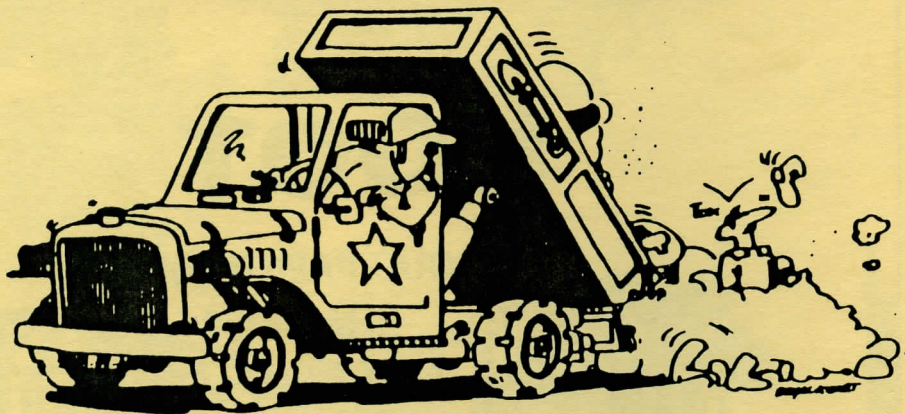

oud papier lompen
en metalen
afzet containers
beschikbaar

vlamingstraat 30
2713 rs zoetermeer

tel. 079-164196

HET AVONTUUR BEGINT BIJ DE DUMP

- CAMPINGSPOORT
- SCHIETSPORT
- WERKKLEDING
- CAMPINGGAS
- OVERLEVINGSSETS
- MESSEN
- LEGERKLEDING
- VRYETYDSKLEDING

dorps
elervijver
dorpsstraat 66 zoetermeer

079-
163551